

APROXIMACIÓ A LA DESCRIPCIÓ I ESTUDI DELS BARRIS DE BURJASSOT
TERCERA ENTREGA DE LA SERIE.

(Del bolletí "Asociación Amigos de San Roque" nº 36 de decembre 2008).

EL BARRI DE CANTERERIA (2ª PART)

Per Santiago López Garcia.

Nota.- En esta ocasió s'ha d'agrair la col·laboració del Sr. Vicente Burgos Suay (descendent del creador de la Cantereria); del bibliòfil Sr. Vicente Alonso Albella, del rector de la parròquia del barri, D. Miguel Ángel Vives Satorre, i del llaurador Sr. José Alonso Andrés (*Panduro*) per les seues explicacions i comentaris, així com la de la família Burgos per la fotografia del fundador de la "Cantereria", el Sr. Jaime Burgos Pascual, que ací s'adjunta; i la del nostre secretari Sr. Juan Manuel Alabau per les atres fotografies que acompanyen al text.

Tal com vàrem explicar en l'anterior entrega, cal dir que fins a principis del segle XX esta zona no estava urbanizada; la seua separació del nucli del poble la deixava com una zona marginal, on sols els vestigis de l'antiga venta i la cantereria destacaven allí.

Per cert, segons les explicacions del Sr. Vicente Burgos Suay, em diu que la matèria prima - és dir, les diverses argiles - que s'empraven en la Cantereria per a elaborar els cànters i atres recipients s'extreien, principalment, de l'escura de la sèquia de *Fartamals* i d'atres llocs propers, pero no del proper Clot de Petols que segons la seua experiència tindria per les dimensions i característiques geològiques un atre origen i destí.

Junt a aquelles edificacions s'elevava el terreny erm que tots coneguem, on per les seues característiques s'havien excavat coves; tant per a viure (encara que malament) com per a extraure la terra d'escurar buscant una font d'ingressos (llastimosament exigus). Aquelles circumstàncies i la separació del casc urbà seria la raó per a que s'establiren també allí uns polvorins comercials i una indústria pirotècnica junt al Camí del Campament (que era el que també arribava al campament militar del veí terme municipal de Paterna). Per cert, l'any 1927, esta pirotècnica patí un greu accident de fatals conseqüències del qual es va fer ressò la premsa a nivell nacional.

Passà el temps, i Burjassot havia experimentat uns canvis socials i poblacionals consistents, resumint moltíssim, en la seua transformació premeditada pel consistori com ciutat residencial. Esta zona en concret va ser incorporada a esta tendència cap a principis del segle XX, i així es construïren chalets i vil·les de diversos estils. No obstant, també Burjassot i molts pobles dels voltants de València reberen molts immigrants d'escassos recursos econòmics, procedents d'atres províncies espanyoles, que buscaven un millor futur. Estes persones, també es posaven a viure ací perquè la lloma que compartix Burjassot ab Benimàmet era apropiada per a excavar coves habitades. Així, coincidiren els chalets i vil·les de la zona baixa pròxima al primigeni carrer Espartero ab els habitages humils de la zona alta pròxima a les **coves de la Pedrereta**.

Estos habitants passaven per una precarietat laboral i social que certes institucions i persones tractaven de solucionar. Així és com la reverenda mare Juana Maria Condesa Lluch (naixcuda en 1862) que havia fundat la congregació de Religioses Esclaves de Maria Inmaculada i Filles de Santa Teresa de Jesús, també conegudes com Protectores d'Obreres, decidí ubicar-se en este barri.

Dita congregació tenia per finalitat acollir a les jòvens que, en gran quantitat, des dels pobles es desplaçaven a València, principalment, per a treballar en les fàbriques de seda i els seus derivats, així com en els tallers de palmitos.

Així, en 1900 la congregació obrí un nou noviciat d'estes religioses Protectores d'Obreres, en un immoble situat en la zona de **Cantereria**, junt al camí, en aquella época denominat del Campament, donat que desijava ubicarlo en un lloc tranquil pero no molt apartat de la capital valenciana. En 1911, concretament el 8 de setembre (dia de la Nativitat de Maria) tingueren lloc els vots de la mare fundadora i de les primeres Esclaves de Maria.

Sàpien vostés que els terrenys adquirits per a ubicar aquella institució benèfica varen ser -segons ens comunica el pare Miguel Ángel Vives Satorre (rector de l'iglesia de la Nativitat de la Nostra Senyora)- els de l'antiga cantereria que havia establert el Sr. Jaime Burgos Pascual dècades abans.

El local, que estava junt al Camí Fondo a Lliria, era molt humil i senzill, pero la llabor de les germanes i de les novícies ajudà a superar a moltes dones les dificultats per poder treballar i poder criar als seus fills.

En 1925 la superiora del convent i directora de l'asil de Burjassot era la mare María Campos Martínez (que en eixe moment comptava 46 anys), i que era natural de Castelló. En dit any la congregació estava formada per 8 religioses i 9 novícies.

Este senzill convent i asil estigué realitzant la seua llabor fins a les incautacions aprovades per les autoritats republicanes laiques anteriors a la guerra civil, circumstància que obligà a deixar de continuar en dita activitat.

De fet, els primers moments de la revolució en la València republicana foren dramàtics per a esta congregació de les Esclaves de Maria en Burjassot puix, per eixemple, el capellà que administrava els sacraments, D. Eduardo Muñoz Burgos, fon assassinat en el campament de Paterna el 5 desembre de 1936.

Un temps després de l'esclat de la guerra civil del 1936 l'edifici va ser ocupat per un destacament militar de la DECA (Defensa Contra Aeronaus), concretament el que tenia destí en el Pati de Sant Roc (segons em relatà el suboficial Pastor Camarena). Posteriorment al seu us durant el temps de la guerra civil, el conjunt es trobava en l'hivern de 1939 desmantellat a excepció de la construcció que abans fon la capella.

Tornant a l'evolució del barri és evident que pels anys 1930 el traçat dels carrers que conformen esta barriada ja estava prou configurat, destacant el carrer Espartero.

De fet, en 1931 ja hi havia un ambient associatiu, puix l'ajuntament autoritzà les activitats festives sol·licitades per D. José Alonso, president de la Comissió de Festejos del ja denominat barri d'Espartero titulada "la Alegría".

Pels anys 1940 i 1950 augmentà la població del barri ab l'arribada de mà d'obra. I l'edificació d'humils vivendes anà estenent-se cap a l'extrem del terme municipal en direcció oest.

Cal dir que abans, en temps de la Segona República, es construí ací un modern escorxador (o *matadero*) que vingué a substituir a l'antic ubicat en el carrer actualment denominat Bautista Riera (en el barri de l'Almara). Les instal·lacions consistiren en varies naus de caràcter industrial paral·leles i annexes. La ubicació no era casual, pensen es decidiren per estar junt a una via de comunicació, per complir la distancia al casc urbà i per tindre les aigües de neteja de la sèquia de Fartamal. L'empresa adjudicatària de les obres fon la burjassotera *Sociedad de Obreros Albañiles el Progreso*.

Ab totes estes evolucions, esta barriada, que fins aquell moment, més o manco, quedava circumscrita pel denominat Camí del Campament passà a perllongar-se pel carrer Escalante i pel carrer Pintor Velázquez fins al jardí de Polo. Així mateix, en esta zona annexa s'ubicà una terrassa ab cine, i una granja denominades *Lucense* (per ser -segons es recorda- el seu propietari de Lugo), que acabà per atorgar nom o topònim a esta zona de la barriada.

Per a donar servici a la població escolar d'este barri l'iniciativa privada havia construït unes escoles en el cantó del carrer Campament ab el carrer Mestre Plasència.

Cap a la dècada dels anys 1960 i 1970 es construïren ací varis blocs de vivendes de protecció oficial destinades a famílies obreres. En estes circumstàncies el pare Joaquín Sancho Albesa, l'entranyable "Pare botella" realizà un gran esforç construint grup de cases i també una guarderia infantil origen de l'actual col·lege de la Nativitat.

I per a donar atenció religiosa i espiritual el barri passà a comptar – gràcies al jesuïta Pare César Navarrete- ab un nou temple per a la parròquia de la Nativitat de la Nostra Senyora, ubicada en el mateix lloc on estigué la capella de les Religioses Protectores d'Obreres; una parròquia que actualment és capdavantera en moltes iniciatives de catequesis, projectes i activitats mampreses pel capellà mossèn Miguel Àngel Vives Satorre i un esforçat grup de parroquians i feligresos .

Així mateix cal destacar la dotació d'un es modernes escoles d'educació, de caràcter concertat, així com una guarderia, en els terrenys de la parròquia de la Nativitat, que donen atenció escolar a tot el barri.

Per atra banda, fa unes dècades el *matadero* tingué que tancar-se per les noves normatives sanitàries i va ser transformat en el magatzem de la Brigada d'Obres Municipals. I també, fa pocs anys, l'ajuntament va construir una moderna "Llar del Jubilat" en el mateix solar on s'ubicava l'antiga escola privada del carrer Campament, que després passaria a nomenar-se carrer *Glorioso Ejército Español*.

Fa uns anys, el trenet de rodalies de FEVE passà a convertir-se en "metro" de Ferrocarrils de la Generalitat Valenciana, mantenint l'estacioneta el nom de Cantereria.

Actualment el barri de Cantereria ocupa tota la superfície delimitada entre la Pista d'Ademús (és a dir l'Avinguda Mare de Déu de la Cabeça) al nord; la línia divisòria ab el terme de Benimàmet (és a dir el carrer Ramon Juan, el c/ Mestre Chapi i c/ Doctor Buen) al sud; l'últim carrer abans del

cementeri de Benimàmet (és dir el recent carrer Rosa de Luxemburg) a l'oest; i pel traçat de les vies del trenet de València a Paterna-Llíria (on està l'estació del "metro" anomenada Cantereria, i el carrer Teruel) a l'est.

Actualment, a l'inici del segle XXI un observador vorà que este barri està densament construït, i que les antigues cases unifamiliars dels anys 1910, 1920 i 1930 estan sent substituïdes per modernes vivendes.

En els últims anys, concretament, s'han construït moderns blocs de vivendes en els solars resultants de les antigues vil·les ab jardí; principalment donant fronteres tant a l'actual carrer Professor Enrique Tierno Galvan, com a l'Avinguda de la Mare de Déu de la Cabeça (tram de la Pista d'Ademús), on l'ajuntament ha expropiat, recentment, els terrenys confrontats a l'autovia per a construir un parc públic que done servici al veïnat.

Així, en este procés, han desaparegut també les antigues i modestes mines de la terreta d'escurar que donà nom a la partida **Coves de la terra d'escurar**, així com les antigues coves i humils vivendes de sols planta baixa, que han anat assolant-se i substituint-se per confortables vivendes unifamiliars.

Recordem que en els resumens dels registres de l'ajuntament de l'any 1874 es cita la reparació del camí de la zona "*Hoyo de la Venta*", camí que coincidix més o manco en l'actual carrer Professor E. Tierno Galván (anteriorment *c/ Glorioso Ejército*).

L'activitat social dels habitants d'este barri queda plasmada en la creació d'una activa associació de veïns denominada "Associació de veïns *Barrio Lucense*" que existix des de fa unes dècades. Així també ab l'existència d'una ya veterana comissió fallera: concretament la de la falla Espartero – Mestre Plasència, que va ser creada de forma oficial i permanent des de l'any 1971 si be cal dir que abans es plantà falla de forma esporàdica, com la de l'any 1948 per la comissió denominada Falla Espartero.

Santiago López Garcia

(autor de la crònica *Història del barri de Cantereria*)

Agraint la seua atenció, en el pròxim bolletí tractarem sobre l'immediat **BARRI DE L'ALMARA**.